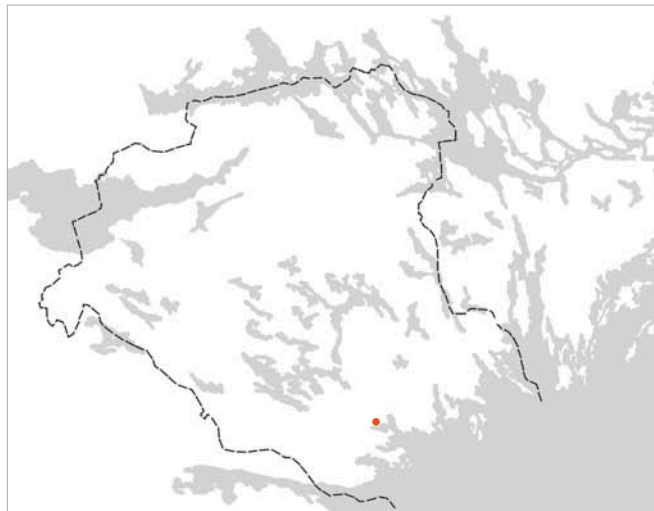

Särskild utredning

Tillfartsväg Skavsta flygplats

Tå 4:1 & Skavsta 8:7-8:9, Nikolai socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

Särskild utredning

Tillfartsväg Skavsta flygplats

Tå 4:1 & Skavsta 8:7-8:9, Nikolai socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län.

Ingeborg Svensson

med bidrag av:

Markus Johansson

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2008

© 2008 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkeologi@dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Ingeborg Svensson
Omslagsbild: Södermanlands län. Utredningsområdets geografiska läge markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande 97.0350.

Nyköping 2008

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 5

Syfte och metod 5

Syfte
Metod

Landskap 5

Natur
Kultur

Beskrivning av den särskilda utredningen 6

Det äldre kartmaterialet
Objektsbeskrivningar
Registrerade lämningar

Sammanfattning 12

Referenser 12

Arkiv

Administrativa uppgifter 13

Bilagor 14

1. Historiskt kartöverlägg. Skala 1: 10 000.

Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Utredningsområdets geografiska belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sektor arkeologi vid Sörmlands museum har den 21 och 23 augusti år 2006 utfört en särskild utredning. Utredningen utfördes med anledning av att Vägverket Region Mälardalen har återupptagit vägutredning för ny tillfartsväg till Skavsta flygplats. Flygplatsen ligger cirka sex kilometer nordväst om Nyköping. Området för planerad väg sträcker sig från Rv 52 i söder, går väster om infartsvägen till gården Tå, och slutar i norr vid Skavsta flygplats. Utredningsområdet ligger inom fastigheterna Tå 4:1 & Skavsta 8:7-8:9, i Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län (se figur 2 & 3).

Scandiakonsult hade skissat på två alternativ, som till sin sträckning och ystorlek var tillnärmelsevis lika. Vägarnas utformning skiljde sig dock en aning ifrån varandra, men utredningsområdets storlek påverkades inte nämnvärt. Redan år 1999 utförde Sörmlands museum en särskild utredning av två alternativa vägsträckningar (1st dnr 220-9247-1998), varav den ena till en del sammanfaller med den idag aktuella vägsträckningen (se figur 3). Vid den särskilda utredningen år 1999 framkom inga fasta fornlämningar inom det västra alternativet medan det i anslutning till det östra området påträffades en fornlämning i form av en hålväg (SM dnr 99015). Det aktuella utredningsområdet utgörs dels av en ny sträckning nordväst om gården Tå i nord-sydlig riktning och dels av ett område i anslutning till väg 52, vilket sträcker sig i öst-västlig riktning. De två utredningsområdena uppgick till cirka 800 x 70 respektive 600 x 70 meter.

Ansvarig för kostnaden var Vägverket Region Mälardalen. Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 11§ Lagen (1988:950) om kulturminnen mm (1st dnr: 431-1890-2004).

Ansvarig för den särskilda utredningen var Ingeborg Svensson som också har sammanställt föreliggande rapport. I fältarbetet deltog även Patrik Gustafsson. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands museum. Analys och genomgång av det äldre kartmaterialet har genomförts av Markus Johansson, som också har gjort de historiska kartöverlägget. Markus Johansson gjorde arbetspraktik som arkeolog och agrarhistoriker på Sörmlands museum under år 2004 och 2005.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med den särskilda utredningen var att, i enlighet med 2 kap 11§ i Lagen (1988:950) om kulturminnen mm., fastställa om det förekommer fornlämning inom det av länsstyrelsen angivna utredningsområdet. Den

särskilda utredningen skall även ge en fördjupad bild av fornlämningsbeståndet samt utgöra ett beslutsunderlag för länsstyrelsens och Vägverkets vidare handläggning av ärendet.

Metod

Den särskilda utredningen var uppdelad i två steg. I utredningens *etapp 1* utfördes en genomgång av befintligt arkiv- och äldre kartmaterial. I det här sammanhanget har Informationssystemet om fornminnen (FMIS) tillsammans med digitala fastighetskartan (GSD) använts som utgångspunkt. Ytterligare kartmaterial har utgjorts av den topografiska kartan och Jordartskartan (SGU). Därutöver har en utförlig kartstudie genomförts. Utgångspunkten för analysen av kartorna har varit äldre lantmäteriakter från 1700 - 1900-talet (Lantmäteriets digitala arkiv, LMS & RAK). Som ett komplement till kartmaterialet har ortnamn på den Digitala fastighetskartan samt Häradskartan använts tillsammans med det Namnavdelningen ortnamnsdatabas på Institutet för språk och folkminnen (SOFI), se kapitlet *Det äldre kartmaterialet*, samt bilaga 1. Genomgången av arkiv- och kartmaterialet gjordes för att få en uppfattning om förutsättningarna för förhistorisk och historisk bebyggelse samt för att påvisa indikationer på fornlämningar inom området. Därefter utfördes en inventering av det aktuella utredningsområdet samt en besiktning av tidigare registrerade fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Därutöver besiktigades den tidigare iaktagna hålvägen (särskild utredning år 1999, SM Dnr 99015). Under inventeringen konstaterades lämpliga lägen för eventuella förhistoriska boplots- och/eller aktivitetsytor.

Etapp 2. Inom de bedömda eventuella boplots- och/eller aktivitetsytor (se etapp 1) grävdes sammanlagt ett fyrkantigt provgropar för hand. Provgroparna var cirka 0,50 x 0,50 meter i storlek. Inga sökschakt grävdes med hjälp av grävmaskin. Anledningen till förfarandet var dels att framkomligheten för en grävmaskin var begränsad, dels att handgrävning av provgropar bedömdes som lämpligt vid avsökning efter spår av stenåldersaktiviteter såsom stenartefakter och slaget stenmaterial. Fyllningen sållades i handsåll. Syftet med provgroparna var att spåra ovan mark ej synliga fornlämningar i form av fynd och/eller anläggningar.

Samtliga under inventeringen påträffade objekt och boplotslägen mättes in med hjälp av GPS. Under den särskilda utredningen utfördes fotodokumentation med digitalkamera

Landskap

Natur

Den planerade tillfartsvägen sträcker sig till största delen genom ett skogsområde och är belägen mellan

40 och 45 meter över havet. Skogsområdet gränsar till en dalgång i öster. Skogen utgörs av väl gallrad barrskog vilken genomskärs av ett större antal diken då terrängen delvis utgörs av sankmarker i form av kärr och mossar. Området längs med Rv 52 är dock till vissa delar belägna i uppodlad åkermark i anslutning till Kvistberga.

Den norra delen av utredningskorridoren sträcker sig in på asfalterade ytor i anslutning till Skavsta flygplats. I gränsområdet mellan skogsmarken och de markplanerade ytorna är terrängen kraftigt påverkad av sentida aktiviteter i anslutning till flygplatsen.

I skogsmarken utgörs jordmånen dels av glacial finmo, dels av morän samt inslag av berg i dagen. Den uppodlade åkermarken utgörs till största delen av lera (SGU).

Kultur

Inom och i anslutning till utredningskorridoren finns sedan tidigare två fasta fornlämningar samt två kulturhistoriska lämningar registrerade. Fornlämningarna utgörs av en milstolpe från 1700-talet, Nyköping 236:1, samt resterna av en grav i form av en skadad rundstensättning, Nyköping 268:1 (FMIS). De kulturhistoriska lämningarna omfattar resterna efter militära anläggningar i form av stridsvärn, Nyköping 525:1 & 543:1 (FMIS). Angående spåren efter militära aktiviteter i området kan de sättas i samband att Kungliga Södermanlands Flygflottilj (F11) bedrev sin verksamhet inom det nuvarande området för Skavsta flygplats mellan åren 1941 och 1980 (se tex Rosander 1980).

Den huvudsakliga fornlämningsmiljön är belägen öster om den planerade tillfartsvägen, i närheten av gården Tå. Gården ligger i kanten av en större dalgång som är belägen i anslutning till Nyköpingsån. Fornlämningsmiljön utgörs i huvudsak av gravfältsmiljöer (Nyköping 18:1, 48:1, 51:1 & 55:1) och enstaka gravar i form av rundastensättningar (Nyköping 50:1 & 57:1). I anslutning till ett av gravfälten (Nyköping 48:1) återfinns även boplatslämningar (FMIS). Gravarnas yttre form (högar och rundastensättningar) talar för att området har nyttjats under hela järnåldersavsnittet, med en möjlig tyngdpunkt i de yngre delarna. Lämningar från senare tidsperioder i form av en äldre vägsträckning (Nyköping 264:1) samt bebyggelselämningar i form av husgrunder (tex Nyköping 544:1 & 271:1) finns också representerade i området (FMIS).

Utöver de ovan beskrivna fornlämningarna finns det en uppgift om två påträffade lösfynd i form av en yxa i grönsten samt en del av en skafthålsyxa (Nyköping 278:1-2). De påträffade fynden tillsammans med de topografiska omständigheterna talar för att det har pågått aktiviteter inom området redan under neolitikum. Lösfynden ska enligt uppgift ha påträffats på en plats söder om gården Tå (FMIS).

Beskrivning av den särskilda utredningen

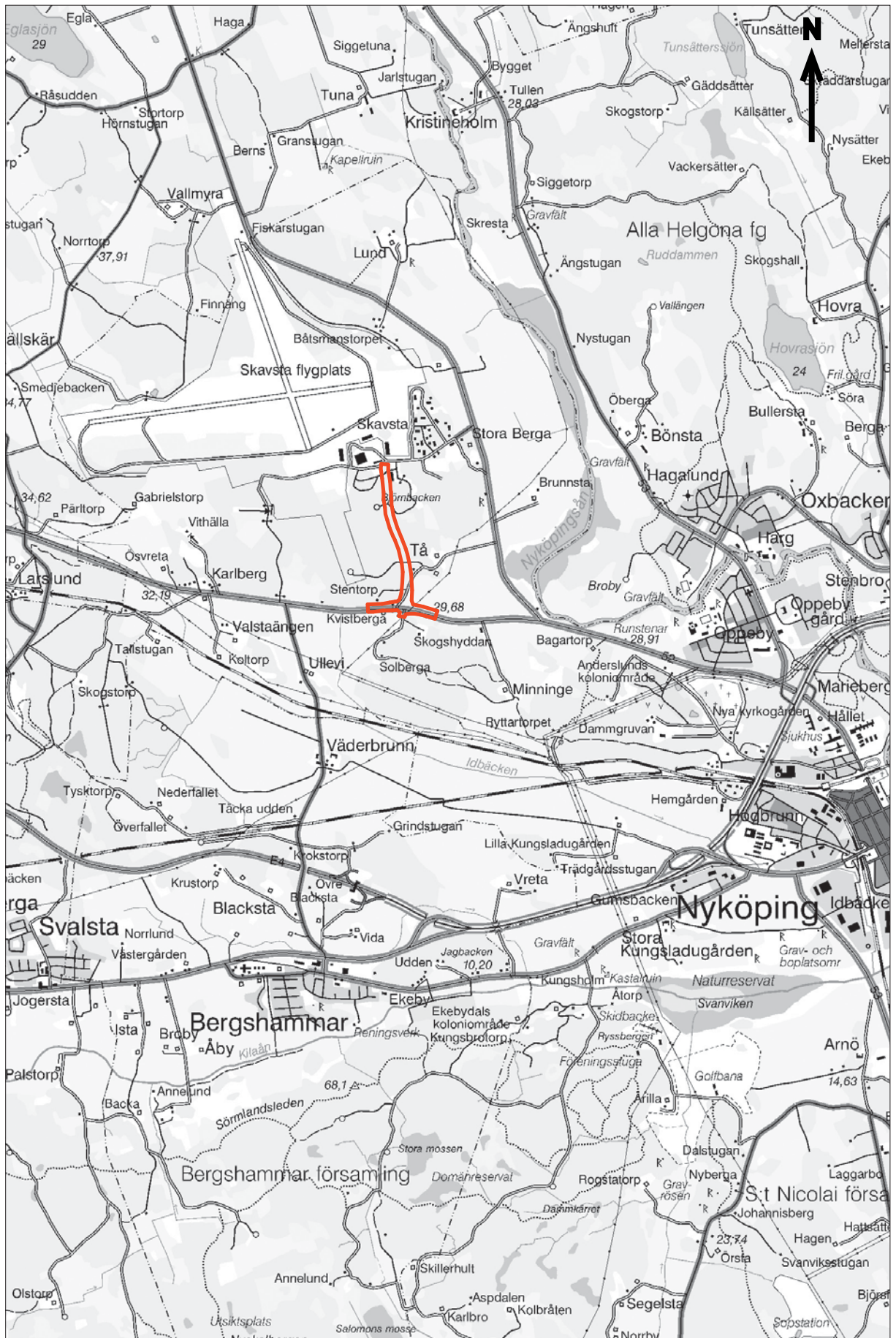
Det äldre kartmaterialet

av Markus Johansson

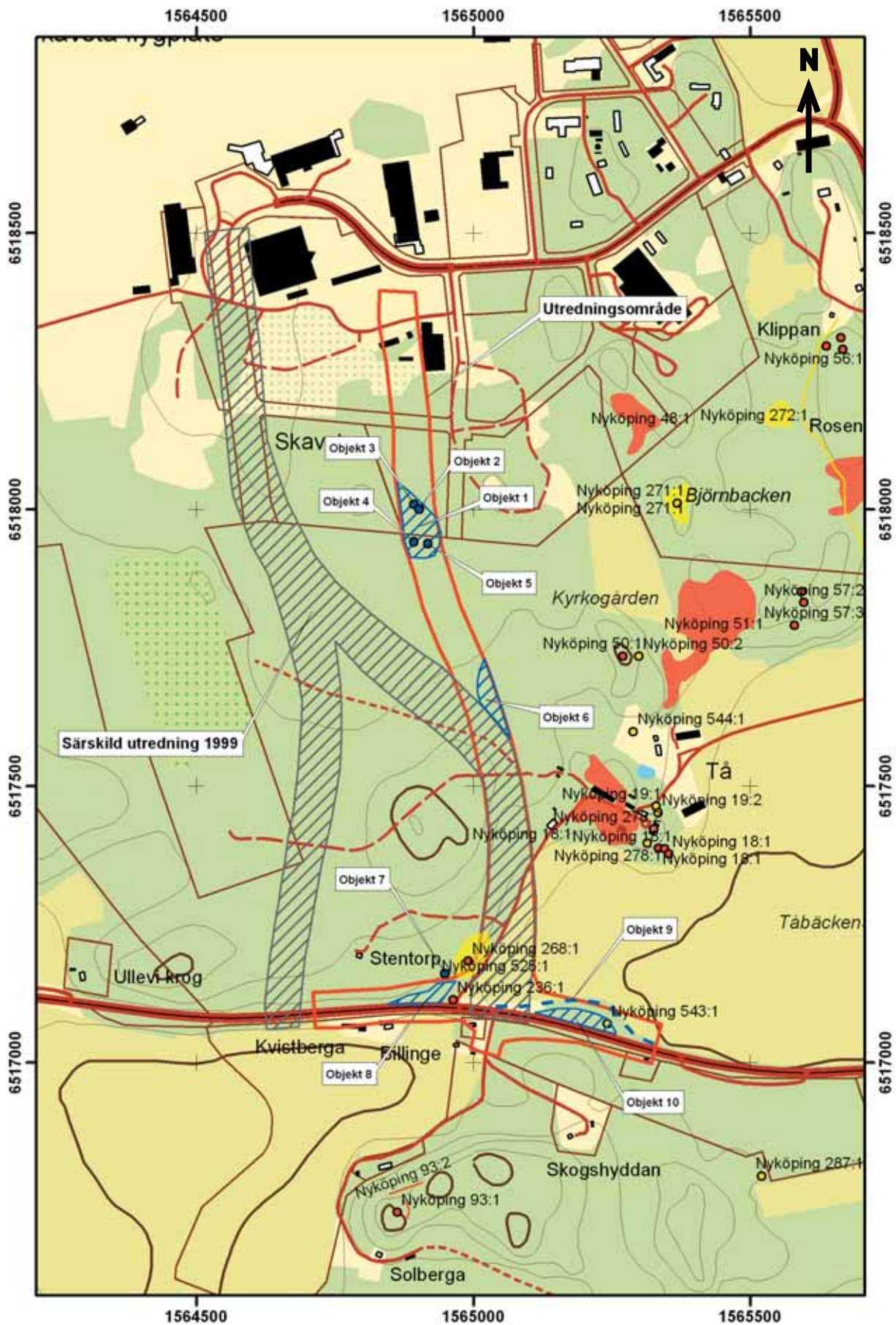
Ortnamnen som förekommer i utredningsområdets närhet stämmer väl överens med områdets fornlämningsbild. Det återfinns ett flertal namn som generellt betraktas som uppkomna under förhistorisk tid. Söder om utredningsområdet ligger *Ullevi* och *Minninge*. Ullevi består av förleden *Ull-* vilket kan avse ett gudanamn och *-vi* betydande helig plats. Minninge, med efterleden *-inge*, tillhör de äldsta bebyggelsenamnen vilka kan ha sitt ursprung i äldre järnålder. Likaså är det troligt att ortnamn med efterleden *-sta* kan ha bildats under förhistorisk tid. Norr om utredningsområdet återfinns två *-sta*-namn i Skavsta och Girsta (Wahlberg, 2003, s. 150, 289, 336). Utredningsområdet berör de under historisk tid förekommande enheterna *Minninge*, *Berga*, *Kvistberga* och *Tå*. De tre sist nämnda bebyggelseenheter har namn som är terrängbeskrivande och är utifrån ortnamnen svåra att datera.

Det finns ett flertal medeltida skriftliga belägg för de fyra ovan nämnda enheterna som berörs av utredningsområdet. *Tå* är tidigast belagt som by år 1303 och som kyrkoherdeboställe år 1341. Sammanlagt återfinns ett tjugotal medeltida belägg för enheten (SOFI, Digitalt ortnamnsregister). När *Tå* dyker upp i det historiska kartmaterialet är det som två enheter, dels en prästgård, dels en skattegård (LMS akt C3-27:2, år 1784). Det är rimligt att anta att detta förhållande är det samma som avspeglas i de medeltida dokumenten, det vill säga att *Tå* under en längre tid bestått i ett skattehemman och en prästgård. Även för *Berga* finns ett flertal skriftliga belägg från medeltiden. Femton gånger förekommer enheten varav det första är från år 1341 (SOFI, Digitalt ortnamnsregister). Under 1500-talet synes *Berga* delvis vara ägt av frälset och i den första historiska kartakten beskrivs *Berga* som bestående av kronoskattegardar (Almquist, 1934, s. 168 & LMS akt C64-8:1 år 1766). *Minninge* finns skriftligt belagt år 1382 och förekommer åtta gånger därefter i medeltida dokument (SOFI, Digitalt ortnamnsregister). I det historiska kartmaterialet från 1700-talet betraktas enheten genomgående som rusthåll (LMS akt C64-45:1, år 1745, akt C64-45:2, år 1764 & akt C64-45:3, år 1797). Ortnamnet *Kvistberga* omnämns i ett diplom från 1430 men det är osäkert om det avser det just den aktuella enheten (SOFI, Digitalt ortnamnsregister). I kartmaterialet framställs *Kvistberga* under 1700-talets slut, som augmenthemman och senare som ett kronoskattehemman (LMS akt C64-45:3, år 1797 & C64-36:1, år 1811).

Gällande det historiska kartmaterial som kan knytas till utredningsområdet är detta inte heltäckande och består

Figur 2. Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Nyköping 9H SV med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Figur 3. Utdrag ur den digitala Fastighetskartan (GSD) med fornlämningar och kulturhistoriska lämningar (FMIS). Utredningsområdet är markerat med röd linje och objekten är markerade med blått. Utredningsområdet från år 1999 är skrafferat med grått. Skala 1: 10 000.

av olika typer av akter. Det historiska odlingslandskapet kan generellt för närområdet beskrivas som bestående i tvåsåde odlad åkermark, var av merparten återfinns i gårdens närhet. Sankare partier ner mot Nyköpingsån och magrare mark har nyttjats till äng och skogsmarken har använts till betesmark, i många fall som avgärdade beteshagar.

Vad utredningsområdet beträffar har södra delens västra sida under historisk tid, 1500 - 1800-tal, bestått i *Kvistbergas åkermark* samt även en del av själva gårdens hus- och ladugårdstomt. Södra delens västra sida bestod till största del av *Minninges skogs- och utmark*. Genom denna del av utredningsområdet skär, vad som beskrivs som, Stora Landsvägen mellan Nyköping och Örebro. Från den södra, i öst – väst löpande, delen av utredningsområdet sträcker sig den norra delen upp mot Skavsta. Här saknas historiskt kartmaterial för somliga delar men det historiska landskapsutnyttjandet kan ändå till stora delar förstås. Den södra delen av detta område löper från den äldre landsvägen upp igenom, vad en akt över Minninge beskriver som, *skattegården Tås hage*, passerar cirka tvåhundra meter från själva skattegården och viker sedan av åt väster in i *Tås Prästgårds historiska skogs- och utmark*. Den nordligaste delen av utredningsområdet återfinns i *Berga bys*, vad det förefaller som, *skogs- och utmark*. (se bilaga 1). Häradskartan, från 1800-talets slut, visar att markutnyttjandet i utredningsområdet inte har ändrats nämnvärt. De luckor som det tidigare historiska kartmaterialet har kan under denna tid beskrivas som skogsmark med inslag av sankare partier. Några mindre vägar/stigar skär också genom området. Det är troligt att just skogsmark även dominerade under tidigare historisk tid för de områden där äldre kartor saknas. För utredningen

synes främst den södra delen av utredningsområdet och då särskilt i anslutning till den äldre vägsträckningen och *Kvistberga gård* kunna rymma lämningar från historisk tid. För norra delen har inga särskilda företeelser kunnat pekats ut. Det är noterbart att inga absoluta medeltida belägg finns för Kvistberga och att enheten mycket väl kan ha tillkommit efter medeltidens slut genom en avstyckning av Minninge eller Ullevi.

Objektsbeskrivningar

Objekt 1. Boplatsläge. Objektet är beläget i skogsmark inom den norra delen av utredningskorridoren (se figur 3). Området är cirka 120 x 70 meter stort och ligger cirka 38 meter över havet. Objektet utgörs av en mindre förhöjning med en sluttning mot söder. Inom området grävdes 20 till 30 provgropar för hand. Jordmånen utgjordes av brungul moig och sandig morän. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades inom objektet. Ej fornlämning.

Objekt 2. Stridsvärn. Objektet är beläget i skogsmark och ligger inom objekt 1 (se figur 3). Anläggningen utgörs av ett cirkelformat grävt dike. Jordmassorna har dels lagts som vall runt om nedgrävningen, dels lagts i mitten av anläggningen. Diket är mellan 0,5 och 0,7 meter djupt och cirka 1 meter brett. Anläggningen är cirka 10 x 10 meter i diameter. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Objekt 3. Stridsvärn. Objektet är beläget i skogsmark och ligger inom objekt 1, intill objekt 2 (se figur 3). Anläggningen är rund till formen, cirka 1 x 1 meter stor och 0,7 meter djup. En jordvall är upplagd runt om anläggningen. Vallen är 1 meter bred och 0,20 meter hög. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Figur 4. Den delvis raserade källaren (objekt 7) som är belägen strax utanför den sydvästra delen av utredningskorridoren. Foto: Patrik Gustavsson 2006, Sörmlands museum.

Objekt 4. Stridsvärn. Objektet är beläget i skogsmark i anslutning till objekt 1, 2 & 3 (se figur 3). Anläggningen är rund till formen, cirka 2 x 2 meter stor och 1 meter djup. En jordvall är upplagd runt om anläggningen. Vallen är cirka 0,20 meter bred och 0,10 meter hög. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Objekt 5. Stridsvärn. Objektet är beläget i skogsmark strax öster om objekt 4 (se figur 3). Anläggningen är rund till formen, cirka 4 x 4 meter stor och 0,70 meter djup. En jordvall är upplagd runt om anläggningen. Vallen är cirka 1,5 meter bred och 0,30 meter hög. Lämningen är delvis täckt av ris. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

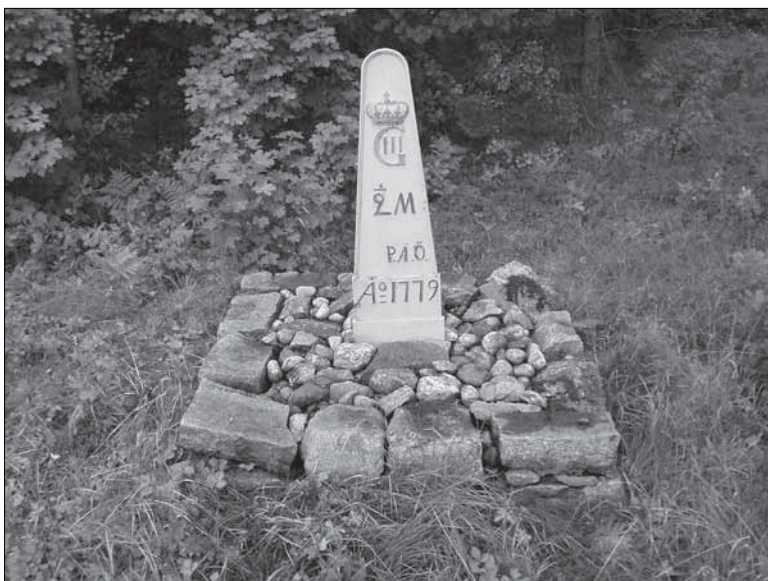
Objekt 6. Boplatsläge. Objektet är beläget i skogsmark centralt i utredningskorridoren (se figur 3). Området är cirka 130 x 40 meter stort och ligger mellan 40 och 42 meter över havet. Objektet utgörs av en svag sluttning åt väster med ett mindre höjdparti i öster. Inom området grävdes 5 stycken provgropar för hand. Jordmånen utgjordes av sandig och moig gul morän. Inga förhistoriska lämningar i form av fynd och/eller anläggningar påträffades inom objektet. Ej fornlämning. Ingen åtgärd.

Objekt 7. Husgrund, historisk tid. Objektet utgörs av en raserad och förfallen byggnad som ligger strax utanför den sydvästra delen av utredningsområdet, norr om väg 52 (se figur 3). Lämningen utgörs av en rektangulär murad (cement) stengrund som är cirka en meter hög och 2 x 4 meter stor. Mot sidorna på stengrunden har man lagt upp jordmassor, som idag är övertorvade. Väggarna har delvis fallit ihop och taket har helt rasat in. Väggarna utgörs av träpanel och taket har varit klätt

med tegelpannor (se figur 4). Troligen rör det sig om en källare. Enligt FMIS har källaren tillhört torpet söder om väg 52 (se FMIS Nyköping 268:1). I anslutning till den förfallna byggnaden finns skräp, skrot och ris. Byggnaden finns inte utmarkerad i kartmaterialet från vare sig 1700- 1800- eller 1900-talet. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Objekt 8. Boplatsläge. Objektet är beläget i skogsmark inom den sydvästra delen av utredningskorridoren, väster om infartsvägen till gården Tå, strax norr om väg 52 (se figur 3). Området är cirka 70 x 40 meter stort och ligger mellan 30 och 32 meter över havet. Objektet utgörs av en relativt flack yta inom ett höjdparti som gränsar mot en dalgång i söder. Höjdpartiet skärs av nuvarande väg 52 med tillhörande vägslänter. Inom området grävdes ett antal progropar för hand, varvid det kunde konstateras att området var stört och påverkat av sentida aktiviteter, troligen i samband med ombyggnaden av väg 52. Asfaltsrester och påförda massor i form av grus och sand kunde påträffades vid rutgrävning. Ej fornlämning. Ingen åtgärd.

Objekt 9. Färdväg. Objektet utgörs av en vägbank och är belägen inom den sydöstra delen av utredningskorridoren (se figur 3). Vägbanken är ett par hundra meter lång, drygt fem meter bred och beväxt med lövskog. Vägbanken utgör en rest efter en äldre dragning av väg 52 och sträcker sig som en kurva parallellt och norr om dagen väg 52. Väg 52 rätades ut och fick en rakare sträckning någon gång mellan början av 1900-talet och 1958, vilket kan ses vid en jämförelse mellan den Häradsekonomiska kartan (RAK id J112-56-4, år 1897-1901) och den äldre ekonomiska kartan (RAK id J133-9H3d60, år 1958). Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Figur 5. Fornlämning Nyköping 236:1, en milstolpe. Lämningen är belägen inom den sydvästra delen av utredningsområdet, strax norr om väg 52. Foto: Patrik Gustavsson 2006, Sörmlands museum.

Resultattabell

Objekt/RAÄ nr	Kategori	Källa	Status	Åtgärdsförslag
1	Boplatsläge	Inventering/ Rutgrävning	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
2	Stridsvärn	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
3	Stridsvärn	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
4	Stridsvärn	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
5	Stridsvärn	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
6	Boplatsläge	Inventering/ Rutgrävning	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
7	Husgrund historisk tid	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
8	Boplatsläge	Inventering/ Rutgrävning	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
9	Färdväg	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
10	Boplatsläge	Inventering/ Rutgrävning	Ej fornlämning	Ingen åtgärd
Nyköping 236:1	Vägmärke	FMIS	Fornlämning	Undviktes/Dokumenteras/ Flyttas
Nyköping 268:1*	Stensättning	FMIS	Fornlämning	Förundersökning/Undviktes
Nyköping 525:1	Område med militära anläggningar	FMIS	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd
Nyköping 543:1	Stridsvärn	FMIS	Övrig kulturhistorisk lämning	Ingen åtgärd

* Fornlämningen är belägen utanför det aktuella utredningsområdet. Åtgärden ska endast ske i händelse av att de planerade arbetsföretagets exploateringsområde förändras och därmed kan komma att påverka fornlämningens närområde.

Förkortning

FMIS: Informationssystemet om fornminnen (RAÄ)

Objekt 10. Boplatsläge. Objektet är beläget inom den sydöstra delen av utredningskorridoren, strax norr om väg 52 (se figur 3). Området är cirka 125 x 25 meter stort och ligger mellan 28 och 30 meter över havet. Objektet utgörs av ett lövskogsbevuxet höjdparti som är avskuret av dagens väg. Inom området grävdes ett par provgropar för hand varvid det kunde konstateras att området var stort och skadat av sentida aktiviteter som troligen skett i samband med omdragningen av dagens väg. Ej fornlämning. Ingen åtgärd.

Registrerade lämningar

Nyköping 236:1 Vägmarke. Lämningen utgörs av en milstolpe och är belägen i vägrenen, norr om väg 52 och tre meter nordväst om vägen som leder upp till gården Tå (se figur 3). Milstolpen är gjord av gjutjärn är 1,41 meter hög, 0,44 meter bred och 0,03 meter tjock. Inskriptionen utgörs av *Gustav III:s* namnschiffer samt texten *1/2 M.P.A.Ö. Ao 1779*. Vägmärket står på ett fyr-sidigt kallmurat fundament av sten (se figur 5). Fast fornlämning. Objektet ska om möjligt undvikas vid en eventuell exploatering. Om det inte är möjligt ska fornlämningen dokumenteras och flyttas.

Nyköping 268:1 Stensättning. Lämningen är belägen strax utanför den sydvästra delen av utredningskorridoren, väster om vägen som leder upp till gården Tå (se figur 3). Anläggningen utgörs av en grav i form av en rest efter en rund stensättning. Stensättningen är 9 meter i diameter och mellan 0,1 och 0,3 meter hög. Stenpackningen är kraftigt övermossad, ojämn och gropig. Stenmaterialet utgörs av 0,4-0,6 meter stora stenar. I stenpackningen ingår också ett par större stenblock samt resterna efter en kantkedja. Den östra tredjedelen av stensättningen är bortgrävd vid täkt. Vid besiktningen av lämningen kunde det konstateras att det inom området kan finnas ytterligare stensättningar. Området är starkt påverkat av sentida aktiviteter. Fast fornlämning. Lämningen ska om möjligt undvikas vid en planerad exploatering. Om det inte går att genomföra ska objektet förundersökas.

Nyköping 525:1 Område med militära anläggningar. Lämningen är belägen i anslutning till Nyköping 268:1 och berörs delvis av utredningskorridoren (se figur 3). Området är cirka 100 x 70 meter stort och omfattar sex stycken skyttevärn och tre stycken skyttegravar. Skyttevärnen utgörs av runda och rektangulära grävda gropar samt en cementring. Merparten är en meter djupa. En av anläggningarna har jordvall medan en är delvis stensatt. Skyttevärnen binds samman av tre stycken skyttegravar som är mellan 10 och 45 meter långa. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Nyköping 543:1 Stridsvärn. Lämningen är belägen inom den sydöstra delen av utredningskorridoren, norr om väg 52 (se figur 3). Anläggningen är rund till formen, 7 meter i diameter och 0,6 meter djup. En jordvall är upplagd runt anläggningen. Vallen är cirka 0,2-0,

3 meter hög. Övrig kulturhistorisk lämning. Ingen åtgärd.

Sammanfattning

Sektor arkeologi vid Sörmlands museum har den 21 och 23 augusti år 2006 utfört en särskild utredning. Utredningen utfördes med anledning av att Vägverket Region Mälardalen återupptog vägutredning för ny tillfartsväg till Skavsta flygplats. Flygplatsen ligger cirka sex kilometer nordväst om Nyköping. Området för planerad väg sträcker sig från Rv 52 i söder, går väster om infartsvägen till gården Tå, och slutar i norr vid Skavsta flygplats.

Vid inventeringen påträffades *fyra stridsvärn* (objekt 2, 3, 4 & 5) och en *vägbank* (objekt 9). Därutöver iaktogs en halvt stående, halvt raserad byggnad i form av *en källare* (objekt 7). Lämningen låg dock strax utanför utredningskorridoren. Samtliga lämningar utgör spår efter sentida aktiviteter och har bedömts som övriga kulturhistoriska lämningar. Därutöver kunde fyra stycken möjliga boplatslägen och/eller aktivitetsytor konstateras inom utredningskorridoren. Vid grävning av provgropar inom objekten påträffades dock inga spår av förhistoriska aktiviteter.

I samband med den särskilda utredningen besiktigades den tidigare iaktagna hålvägen (särskild utredning år 1999, SM dnr 99015 & 1st dnr 220-9247-1998). Vid besiktningen kunde det konstateras att det inte rörde sig om någon hålväg. Lämningen utgjordes av en mindre fördjupning som på sina ställen genomkorsades av ytterligare långsmala fördjupningar i marken. Med största sannolikhet rör sig om ett äldre skogsdike. Området är relativt sankt och har genom åren dikats ur i samband med skogsbruk. Flera exempel på större och mindre igenväxta diken finns i området.

I nära anslutning till utredningsområdet finns sedan tidigare en fast fornlämning i form av en stensättning registrerad, Nyköping 268:1 (se Registrerade lämningar). Ytterligare stensättningar kan finnas i anslutning till fornlämningen. Området är skadat av militära aktiviteter som skett i modern tid, se Nyköping 525:1.

Resultatet redovisas i Resultattabellen ovan. Beslut om vidare åtgärder fattas av länsstyrelsen i Södermanlands län.

Referenser

Almquist, J. A. 1934. *Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden. Med särskild hänsyn till proveniens och*

säteribildning. *Nyköpings län och livgedingets Södermanlandsdel. Del 2. Band 1. Indelning och tabeller.* Stockholm.

Digitala fastighetskartan (GSD). *Geografiska Sverige-data. Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län.* Lantmäteriet, Gävle.

FMIS. Informationssystemet om fornminnen, Nyköping, Nyköpings kommun, Södermanlands län, Riksantikvarieämbetet. Datautag 2008-01-17 (<http://www.fmis.raa.se/fmis/>)

Gröna kartan, Södermanlands län. *Geografiska Sverige-data (GSD) Kartförlaget, Gävle 1996.* Gävle.

Gröna kartan. Topografiska kartan, Nyköping 9H SV. Skala 1: 50 000. Lantmäteriverket, Gävle 1986.

Rosander, Lennart. 1980. *Kungl. Södermanlands flygflottilj F11 1941-1980. Etnologisk dokumentation hösten 1978 och våren 1979. Södermanlands Museum Rapport 5.* Nyköping.

SGU. Jordartskartan; Nyköping SV; Serie Ae nr 11. Sveriges geologiska undersökning. Stockholm 1972.

SOFI. Digitalt ortnamnsregister, Namnavdelningens ortnamnsdatabas, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala. (http://www.sofi.se/servlet/GetDoc?meta_id=1759)

Wahlberg, M. (Red.) 2003. *Svenskt ortnamnslexikon.* Språk- och folkminnesinstitutet. Uppsala.

Arkiv

Lantmäteriet i Gävle. Lantmäteriets digitala arkiv, Rikets allmänna kartverks kartarkiv (RAK).

Ekonomiska kartan Nyköping, Södermanlands län, 1958. RAK id: J133-9H3d60

Ekonomiska kartan Larslund, Södermanlands län, 1958 RAK id J133-9H3c60

Häradsekonomiska kartan Stigtomta, 1897-1901, Södermanlands län. RAK id: J112-56-4

Lantmäteriet i Gävle. Lantmäteriets digitala arkiv, Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

Akt C64-8:1. Laga delning. Berga nr 1-4, St Nicolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Per Vidberg år 1766 (anm Åängen & Åliden)

Akt C64-36:1. Storskifte. Kvistberga 1, S:t Nikolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Erik Johan Vasberg år 1811.

Akt C64-45:1. Geometrisk avmätning. Minninge nr 1-2, St Nicolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Mårten Johan Rivell år 1745.

Akt C64-45:2. Storskifte. Minninge nr 1-2, S:t Nikolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Gotthard Vahlström år 1764.

Akt C64-45:3. Rågångsbestämning. Minninge nr 1-2, S:t Nikolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Nils Vahlström år 1797.

Akt C64-55:1. Delning av skog. Skavesta 1-3, St Nicolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Mårten Johan Rivell år 1723.

Akt C64-67:1. Ägomätning. Ullevi nr 1-2, St Nicolai socken, Södermanlands län. Upprättad av Mårten Johan Rivell år 1733. (anm o rågbest redov av tvistepark mot Djelp Stigtomta sn)

Akt C3-27:2. Storskifte. Wida nr 1, Bergshammars socken, Södermanlands län. Upprättad av Gotthard Vahlström år 1784. (anm: med Vreta o Tå gemensam äng)

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie:

Arkeologiska meddelanden 2008:01

Södermanlands museums dnr: KUS04 208

Länsstyrelsens dnr: 431-1890-2004

Tid för undersökningen: 21 & 23 augusti år 2006

Personal: Patrik Gustafsson & Ingeborg Svensson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige

Nyköping 9H3c & 9H3d. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

x6517723 y1564982

Koordinatsystem: RT 90 2,5 V

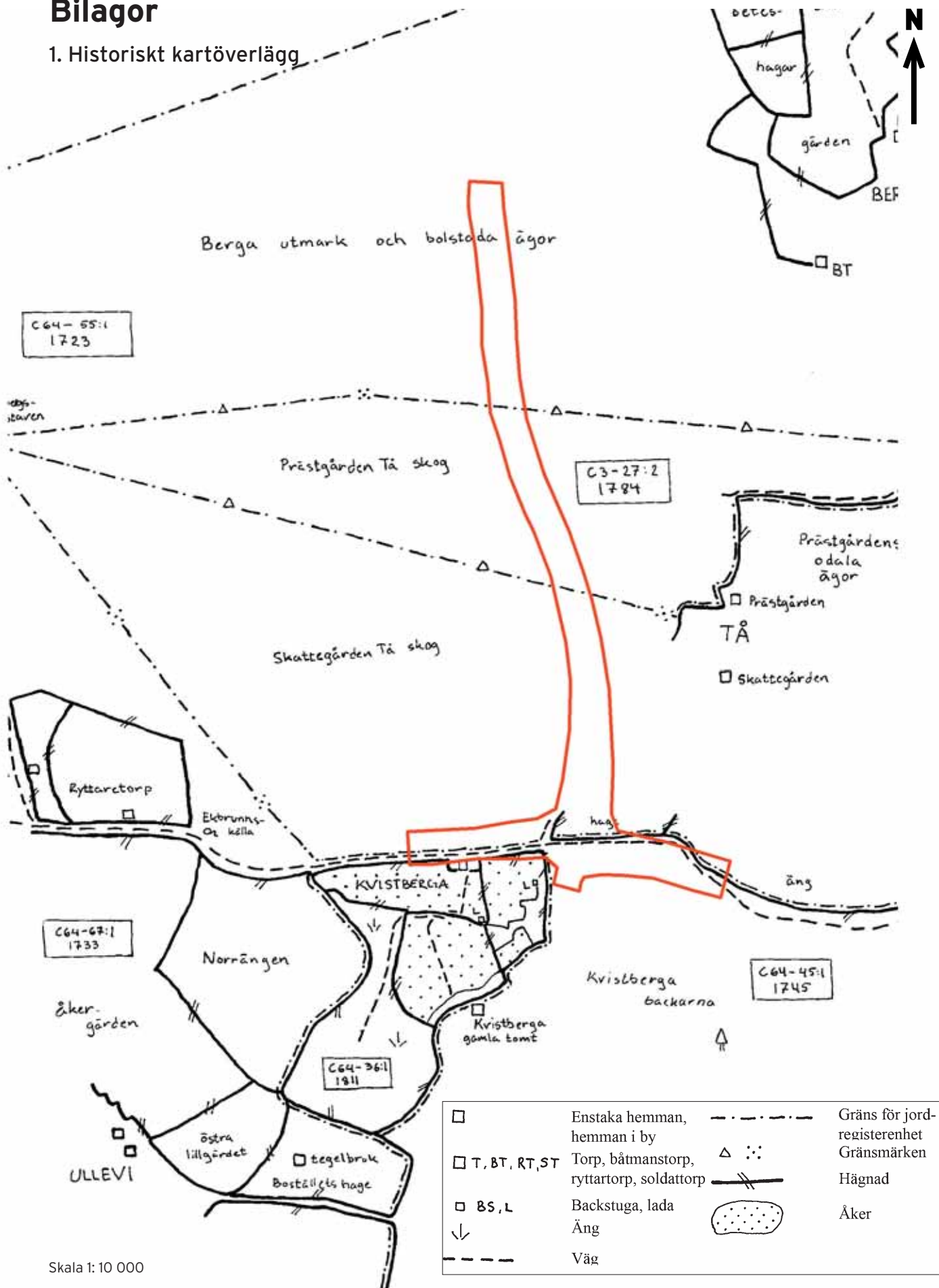
Höjdsystem: RH 70

Utredningsområde: cirka 90 000 m².

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums arkiv.

Bilagor

1. Historiskt kartöverlägg

Skala 1:10 000